

Reflectie op rol van taal in conceptvisie Mens & Maatschappij

Mens & Maatschappij en taal

In de visie Mens & Maatschappij wordt duidelijk dat dit leergebied ook een sterk talig karakter kent en een stevig beroep doet op een talig repertoire van leerlingen. Dat wordt duidelijk als er gesproken wordt van:

- P1: M&M biedt kennis en vaardigheden als handvatten om de continu veranderende wereld (...) niet alleen te begrijpen, maar erover ook een mening te vormen, die te waarderen en te beoordelen.
- P1: Leerlingen leren bijvoorbeeld historisch en geografisch denken en redeneren (...). Daarnaast leren ze keuzes te maken vanuit economisch besef, fundamentele (filosofische) vragen te stellen, (...).
- P3: Vakspecifieke kennis en vaardigheden mogen echter niet uit het oog verloren worden; afzonderlijke vakbegrippen en vakvaardigheden blijven van belang om voldoende recht te doen aan de multiperspectieve benadering.
- P3: Kritisch denken is nodig om vanuit multiperspectiviteit informatie te interpreteren, analyseren, evalueren en waarderen. (...) Bij onderzoekopdrachten binnen M&M is veel aandacht voor probleemoplossend denken en (praktisch) handelen. Leerlingen signaleren niet alleen (grote en kleine) maatschappelijke problemen, maar werken ook aan oplossingsstrategieën en modellen om op basis daarvan besluiten te nemen.

Aandacht voor taal en communicatie in visie Mens & Maatschappij

We weten dat het diverse en meertalige karakter van onze samenleving zich ook door vertaalt naar ons onderwijs: de meeste klassen kennen een heterogene samenstelling en tellen in toenemende mate ook leerlingen met een andere thuistaal dan het Nederlands. Dat vraagt om voldoende aandacht in alle leergebieden voor leerlingen die het Nederlands niet als thuistaal hebben. Vanuit de volgende vraag heeft het ontwikkelteam Nederlands gekeken naar de conceptvisie:

In hoeverre heeft de visie op het leergebied Mens & Maatschappij voldoende oog voor de talige behoeften van alle leerlingen, waaronder meertalige leerlingen?

De ontwikkelteamleden van het OT Nederlands vinden dat er nog meer blijk kan worden gegeven van de meertalige context waarin veel kinderen in Nederland opgroeien. Dit aspect zou bijvoorbeeld nog een plek kunnen krijgen bij:

- het kopje 'de drie hoofddoelen', waarbij wordt gezegd dat M&M gaat onder meer over realistische gebeurtenissen en waargebeurde verhalen die betekenis hebben voor leerlingen'. Dit kan worden aangevuld met 'alle leerlingen, ongeacht achtergrond of thuistaal'.
- het kopje 'Ontwikkelingen in de samenleving', waarbij de zin 'ontwikkelen ze democratisch bewustzijn en doen ze kennis van de rechtsstaat op' kan worden aangevuld met 'en ontwikkelen ze een taal om hierover te spreken, te discussieren etc.
- het kopje 'Samenhang tussen (kennis en) vaardigheden in het leergebied M&M en brede vaardigheden', zou de tekst t.a.v. perspectieven (h)erkennen en respectvol om leren gaan met andere visies naast het ontwikkelen van sociaalculturele vaardigheden ook zeker gesproken moeten worden van communicatieve, talige vaardigheden.
- aan de laatste zin van het visiestuk zou men nog kunnen toevoegen bij 'rekening gehouden wordt met de verschillende kwaliteiten, competenties' het aspect 'en de talige behoeften van alle leerlingen'.

Vakspecifiek formuleren en redeneren

Zoals de vier fragmenten hierboven laten zien, doet het leergebied M&M een sterk beroep op vakspecifiek formuleren en redeneren: een mening vormen, beoordelen, waarderen, informatie interpreteren, evalueren en waarderen, vakbegrippen hanteren en vakspecifiek redeneren, en communiceren vragen niet alleen om een stevige taalbasis van leerlingen, maar ook om een vakspecifiek taalrepertoire. De OT-leden Nederlands hebben daarom de conceptvisie ook vanuit de volgende vraag geanalyseerd:

In hoeverre wordt er in de visie op het leergebied voldoende aandacht besteed aan vakspecifiek formuleren en redeneren?

Mooi is dat in de conceptvisie wordt gesproken van 'niet alleen begrijpen, maar ook een mening vormen, die te waarderen en te beoordelen' en later ook een 'gemeenschappelijke taal waarmee de samenleving gekend en geduid kan worden'. Ten slotte wordt specifiek voor filosofie de link met het leergebied Nederlands gelegd (spreek- en luistervaardigheden).

Tegelijkertijd constateert het ontwikkelteam Nederlands dat in de conceptvisie de taalbasis die bijv. nodig is voor het hanteren van een gemeenschappelijke taal over de vakken heen vraagt van leerlingen nog niet op een dermate wijze expliciet benoemt: welk taalregister is voor de leerlingen belangrijk en dient dit bij M&M aangeleerd te worden of dient de leerling te leunen op hetgeen bij andere leergebieden onderwezen is? De uitwerking daaromtrent en wat dit ook van de leraar binnen M&M vraagt rondom het aanleren van een taal en strategieën om bij M&M te formuleren, redeneren, reflecteren etc, zou expliciet gemaakt kunnen worden. Daarnaast zou explicieter weergegeven kunnen worden welke taalvaardigheden leerlingen nodig hebben om dit te kunnen doen, wat nu enkel ter illustratie bij filosofie wordt genoemd, maar ook cruciaal is bij geschiedenis en aardrijkskunde bijv.

In hoeverre wordt er in de visie voldoende aandacht besteed aan de ondersteuning van vakspecifieke taalontwikkeling?

In het stuk over aansluiting po en vo en doorlopende leerlijnen is er nog weinig expliciete aandacht voor de vakspecifieke taalontwikkeling van leerlingen en de ondersteunende rol van de leraar daarbij. Zowel de tekst over het benoemen van gezamenlijke concepten, brede en vakvaardigheden als voorwaarde én over een goede doorstroom van het po naar het vo t.a.v. duidelijk omschreven M&M-kennis en -vaardigheden bieden aanknopingspunten om te benoemen dat deze ook een beroep doen op vakspecifieke taalvaardigheden die zich ook ontwikkelen en die toenemen in complexiteit. Bijvoorbeeld door toe te voegen 'en de ondersteuning van de vakspecifieke taalontwikkeling'. Datzelfde geldt voor het noemen van de ontwikkeling van de metacognitieve vaardigheden.

Samengevat zou de conceptvisie op het leergebied M&M niet alleen de inhoud en concepten kunnen beschrijven, maar ook de taal die ervoor nodig is om over deze inhoud en concepten na te kunnen denken en te communiceren en de ondersteuning van vakspecifieke taalontwikkeling in het leergebied.